

Interkulturel kompetence og studierejser

Conrad Kisch

Seminarieadjunkt, BA, cand. mag. et art.
N. Zahles Seminarium.

En gammel og hæderkronet bestanddel af den danske uddannelsestradition er dannelsesrejsen. Adskillige kunstnere og videnskabsfolk er draget ud i verden med økonomisk støtte fra staten for at lære andre lande at kende og for at opsøge inspiration. Mødet med andre lande og fremmede kulturer er i dag vigtig på grund af den omfattende internationalisering, som indebærer øgede kontakter landene imellem, såvel fysisk som i cyberspace. Men problemer kan opstå, når masseuddannelsernes elever overfører deres vaner og forventninger fra charterrejsekulturen til skolens studieture - den moderne, ultrakorte version af dannelsesrejsen. Hvordan kan et sådant møde med det fremmede og med fremmede kulturer forløbe? Udnytter eleverne de interkulturelle kompetencer, som de har tilegnet sig i løbet af deres skoletid?

Hvad kan vi som lærere gøre for at øge forståelsen i stedet for blot at cementere de bestående stereotyper om andre lande og kulturer?

Den typiske charterrejse er en forbrugsrejse. Turisten medbringer intet til værtslandet ud over sine penge. Mødet med det fremmede har karakter af en transaktion; man har betalt for, eksempelvis, en 'pakketur', og dermed har man erhvervet sig retten til at gøre lige præcis det, man har lyst til; det være sig ligge topløs på en strand i et land, hvor blufærdighed er normen, eller beruse sig i et land, hvor ædruelighed værdsættes. Denne forbrugsmentalitet får ofte følgeskab af en vis dansk ringeagt for det fremmede. Danskere elsker at rejse, men de elsker også at drøfte, hvor meget bedre de har det derhjemme, og hvor fremragende

dansk kultur, dansk øl og danske idrætsfolk er sammenlignet med det, de møder udenlands. Som lærer ser man klart disse 'grisefest'-tendenser og tilbøjeligheden til at underkende andre landes traditioner hos eleverne. Deres interesser er ofte sprit, sex og sol.

Studierejsen til Rom

Som nyansat gymnasielærer gik min første studierejse til Rom, hvortil jeg rejste i egenskab af dansklærer. Eleverne var grundigt forberedt på det kulturhistoriske gennem læsningen af danske forfatters beskrivelser af Rom, besøg på Statens Museum for Kunst og Thorvaldsens Museum, lysbilledforedrag og meget mere. Eleverne skulle holde oplæg, besøge Vatikanmuseet, oldtidens monumenter, gå på byvandring og meget andet. Der kunne ikke sættes en finger på fagligheden - alt var gennemtænkt og veltilrettelagt fra morgen til aften. Men jeg må rødmende tilstå, at interkulturelle kompetencer ikke blev skænket en tanke.

Der findes et berømt billede, som skildrer Thorvaldsen og en gruppe danske kunstnere siddende på osteriet *La Gen-sola* i Rom. Danskerne sidder for sig selv til højre i billedet, italienere for sig selv til venstre, de to grupper er fuldstændig isolerede fra hinanden og lever hver deres liv uden berøring med hinanden; den eneste form for kontakt mellem italienere og danskere er beværtningens personale, der tager imod danskerens bestilling, og Thorvaldsens trofaste hund, som kigger nysgerrigt på nogle italienske børn og katte i forgrunden.

Til trods for 155 års forløb havde jeg en tilsvarende oplevelse; de danske elevers kontakt med italienerne var netop begrænset til kommercielle transaktioner i restaurationer (som regel *McDonald's*), italienske præpubertets drenges tilråb: "*Ciao bella!*" til de kvindelige elever - og den fortvivlede hotelværts tiggende tryglen til min kollega og mig om at gribe ind over for de berusede elevers hærgen. Eleverne drak sig nemlig berusede hver aften og opførte sig som en bande vikinger på landlov; de klatrede op på hotellets tag og råbte ad prostituerede og deres kunder på den anden side af gaden - her frygtede jeg til gengæld håndgribelige, interkulturelle kontakter med alfonser. Det var umuligt at ræsonnere med eleverne. De gjorde jo blot, som de plejer at gøre, når de rejser, nemlig opfører sig lige præcis som det passer dem, uanset hvad andre synes og uden hensyn til andre mennesker.

Danske elevers ulyksalige alkohol-'kultur' er i det hele taget uforenelig med studierejser - det går uvægerligt ud over dagens faglige program, efterhånden som eleverne bliver mere og mere udasede, og det fører let til uoverensstemmelser med hoteller, myndigheder og landets indbyggere.

Hvad lærte jeg af denne oplevelse? For det første, at jeg fremover kun ville vælge rejsemål, hvor jeg og eleverne beherskede sproget, og hvor der var mulighed for en meningsfyldt dialog med den lokale befolkning. For det andet, at jeg kendte så meget til rejsemålets kultur, at jeg kunne støtte eleverne i udviklingen af deres interkulturelle

kompeterer og dermed muliggøre et frugtbart møde med i det mindste nogle aspekter af rejsemålets kultur. Og som det tredje indså jeg, at det var nødvendigt at håndhæve en streng alkoholpolitik - ingen alkohol på hotellet, ingen *tour des chambres*, som den jeg oplevede i Rom, hvor eleverne bevæger sig fra værelse til værelse, mens de indtager et antal genstande hvert sted.

Studierejser med håndfæstning

I forbindelse med efterfølgende studierejser blev der derfor udarbejdet en håndfæstning, som skulle underskrives som forudsætning for rejsens gennemførelse. I denne blev det gjort klart, at ballade kunne medføre øjeblikkelig hjemsendelse. Og disse rejser blev mærkbart roligere og mere fornøjelige for mig som lærer - og elevernes evalueringer af rejserne var mindst lige så positive som evalueringen af rejsen, hvor de havde skejlet ud.

Som indfødt amerikaner og i egenskab af engelsklærer var det oplagt, at mine to efterfølgende studierejser havde London som mål - her kunne eleverne afprøve deres engelskfærdigheder, og pubberne lukker senest klokken 23 og sætter dermed en naturlig grænse for elevernes natlige udfoldelser, selvom der desværre også findes et hav af diskoteker med åbningstider til langt ud på natten.

Vores daglige plan over aktiviteter var overvejende skabt af eleverne selv. Gennem 'brainstorming' fik vi indkredset en masse begreber, personer og steder, som eleverne kunne vælge sig

ind på og holde foredrag om. Foredragene fandt dels sted i Danmark, som del af forberedelsen til rejsen - og dels forskellige steder i London. Vedrørende sidstnævnte er det en god ide at tage højde for den infernalske biltrafik i London, som gør det svært at holde foredrag udendørs. Elevernes foredrag blev understøttet af et skønsomt udvalg af skønlitterære tekster og sagprosa-tekster, med det formål at give eleverne indblik i og forståelse af forskellige aspekter af Englands historie, samfundsforhold, værdier og kultur i bredest mulig forstand. Teksterne dækkede alt fra fodbold og fodboldhooligans til classesystemet, historiske traditioner, indvandrere og uddannelsessystemet. Eleverne fik også en kort indføring i britisk arkitektur- og kunsthistorie gennem anvendelsen af lysbilleder og cd-rommer, som optakt til vores byvandring og besøg på National Gallery.

Den videre planlægning af turen var delvis influeret af elevernes ønsker og 'stramme' budget - de er ikke meget for at anvende penge på kulturelle tilbud, men bruger gladeligt astronomiske beløb på vigtige ting, såsom tøjindkøb, diskoteksbesøg og anden underholdning. Men der er en verden uden for ungdomskulturen. Som lærer skal man imødekomme elevernes interesser, men samtidig præsentere dem for nye oplevelser og introducere dem til aspekter af Englands samfund, kultur og historie, som de næppe kender eller ville finde på at opsøge selv. Det drejede sig, blandt andet, om *Choral Evensong* i St. Pauls, rundvisning på universitetsbiblioteket i Oxford og et besøg på Bank of Englands museum,

hvilket jeg hjerteligt kan anbefale til en matematikerklasse. Her kan computer-nørderne nemlig lege, at de er store børsspekulanter og gulddrenge, som skal investere deres kapital.

Ikke bare det finkulturelle

Interkulturelle kompetencer behøver ikke være begrænset til det finkulturelle. Når elever selv skaffer billetter til en engelsk fodboldkamp, finder vej dertil med den offentlige transport, begiver sig ind på stadionet, begår sig blandt de tusindvis af engelske fans, og efterfølgende atter møder levende og uskadede op på hotellet i fodboldholdets farvede halstørklæder og trøjer, kræver det forskellige former for kommunikationsstrategier, modalitet, pragmatik og kendskab til social adfærd, som er passende i bestemte omgivelser - og det kan de sagtens gøre, uden at lærere overvåger dem. Selv et simpelt pubbesøg kræver, at eleverne mestrer engelske adfærdsnormer, f.eks. høflighedsfraser som *please* - og de lærer resultaterne af deres fejl hurtigt og kontant: Siger man ikke *please*, får man intet serveret.

Jeg planlagde derfor opgaver, som krævede, at eleverne udforskede byen og talte med folk på gaden og butikspersonale. Med Piccadilly Circus som udgangspunkt blev klassen delt i grupper. Den ene gruppe skulle opsøge en række af Londons fornemme luksusforretninger, parfumeriet Floris, hatte-mageren Locke, skjorteskrædderen Turnbull and Asser, osteforretningen Paxton and Whitefield, stormagasinet Fortnum and Mason samt andre butik-

ker og The Ritz Hotel. Hvis det ikke var for opgaverne, ville eleverne formentlig aldrig have turdet begive sig ind på disse steder eller overhovedet have fået kendskab til dem. I hver forretning skulle de stille en række spørgsmål til de ansatte, blandt andet om butikkens alder, varesortimentet, kundekredsen, indretningen, m.m., sammenligne med forretninger i Danmark og evt. medtage brochurer og prøver, der efterfølgende kunne vises frem til resten af klassen.

En anden gruppe skulle undersøge Pall Malls 'Clubland' og skaffe oplysninger om disse institutioner og Reformklubbens tilknytning til verdenslitteraturen. Selv om eleverne fra denne gruppe ikke kunne komme ind på klubberne, var der faktisk nogle *gentlemen*, som begav sig ud fra de lukkede gemakker og forklarede, hvad klubberne var, og hvorfor de var medlemmer: "...to get away from our wives" var vistnok svaret. Vedr. Reformklubben henviste de ikke overraskende eleverne til klubbens rolle i Jules Vernes klassikeren *Jorden Rundt i 80 Dage*.

En tredje gruppe tog sig af Soho og Londons China Town - en af opgaverne var, at de skulle skaffe kinesisk medicin mod hovedpine og tømmermænd. Andre elever skulle til Berwick Street og derfra til Oxford Street og Regent Street. Til sidst fremlagde alle grupper resultaterne af deres undersøgelser. I planlægningen af disse ture tog jeg udgangspunkt i elevernes interesse - butikker - men fandt nogle butikker ud over det sædvanlige. Eleverne var begejstrede og overraskede over, at folk

var søde og ville gøre sig den ulejlighed at tale med dem, uanset hvor luksusbetonede butikkerne var.

Interkulturel kompetence er krævende

Men ikke alle kontakter forløber så lykkeligt, og mange elever har vanskeligheder med at acceptere, at interkulturel kompetence indebærer, at man honorerer adfærdsreglerne i et bestemt land og i et bestemt miljø. Teenagere er ofte ikke særlig villige til at aflæse omgivelsernes tegn og nyder faktisk at trodse og gøre det modsatte af det antagelige. Specielt når de befinder sig i flok. Det er på en gang udtryk for ungdommens identitetssøgen og en i rejsesammenhæng uhensigtsmæssig gruppeadfærd.

At have interkulturel kompetence omfatter iagttagelsesevne, forståelse, indsigt og indlevelse i andres ønsker og værdier. Man kan som lærer prøve at forklare den fremmede kulturs traditioner på et teoretisk plan, men det er gennem feltarbejdet, at elevernes interkulturelle kompetencer sættes på prøve. Når eleverne gentagne gange sætter sig ned foran brandudgangene på et museum, og kustoderne til sidst må true dem med bortvisning, er de dumpet til deres prøve i interkulturelle kompetencer. Det gælder også, når de bevæger sig storrygende og højt-snakkende gennem Oxford Universitets kollegiegårde, mens de klemmer deres sodavandsdåser - til englændernes forargelse. Det er heller ikke særligt hensigtsmæssigt, at min ene klasse faldt i søvn, udmattet efter deres naturlige udfoldelser på dansegulvet, under et udmærket foredrag om Oxford Uni-

versitet og det britiske undervisningssystem sammenlignet med det danske, som en forskningsbibliotekar var så venlig at holde, imens de anbragte deres fødder på det 500 år gamle udskårne pulpitur i universitetets konsistoriums mødesal.

Men det kan også være svært for eleverne at praktisere interkulturelle kompetencer i London. På vores hotel var den ene pige i receptionen dansker og servitricen i fastfood restauranten ved siden af ligeledes dansker - hyggeligt for eleverne, men lidt af et nederlag for praktisk udøvelse af sproglige færdigheder og interkulturelle kompetencer. Eftersom millioner af turister årligt præger Londons bybillede, har indbyggerne tit ikke stor lyst til at indlede en diskurs med danske gymnasieelever, og det kan endog være svært for vore elever *to chat up* en ung englænder, dvs. at snakke sammen med en ung englænder for at få kontakt eller flirte på en pub - de ender typisk med at snakke med andre udenlandske unge. Hvilket heller ikke er så ringe endda, idet engelsk anvendes som *lingua franca*, men det er alligevel ikke det tilsigtede formål med rejsen.

Hvordan kan det interkulturelle aspekt af studierejser i gymnasiet forbedres? Gennem grundig planlægning med eleverne og ved at skabe oplevelser med det fremmedartede. Der skal også være fælles fodslag på en skole mht. alkoholpolitik og destruktiv adfærd og klare sanktioner ved evt. overtrædelser. Måske burde man vælge at rejse til USA, hvor man skal være fyldt 21 år for at købe eller indtage alkohol?